

М. Яцишин

Правові системи сучасності

Робоча навчальна програма

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра теорії та історії держави і права

Яцишин М. М.

Правові системи сучасності

Робоча навчальна програма

Луцьк 2012

УДК 340.5(073)
ББК 67.082р30-2
Я93

*Рекомендовано до друку методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 7 від 21 березня 2012р.)*

Рецензенти:

Тихомиров О. Д. – доктор юридичних наук, професор кафедри теорії держави і права Національної академії внутрішніх справ

Кіселичник В. П. – професор кафедри конституційного та міжнародного права Львівського державного університету внутрішніх справ

Розробник: Яцишин М. М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави та права ВНУ імені Лесі Українки

Я 93 Правові системи сучасності: робоча навч. прогр. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 32 с.

УДК 340.5(073)
ББК 67.082р30-2

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Напря́м, спе́ціальність осві́тно-квалі́фікаційний ріве́нь	Характеристика навчального курсу
Галузь знань: <i>0304 право</i> Напря́м підготовки: <i>6.030401 правознавство</i> Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3-кредити Загальна кількість годин: 108 Тип курсу: <i>спецкурс</i> Рік підготовки: 3 Семестр: 6 Лекції: 26 Семінари: 26 Самостійна робота: 28 Індивідуальна робота: 32 Модулів: 2 Змістових модулів: 3 Вид контролю: <i>залік</i>

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний період у розвитку людства пов'язаний з двома суперечливими процесами: по-перше, намаганням держав досягти своєї самостійності, ідентичності; по-друге, тенденціями до об'єктивного зумовлених: інтеграції і глобалізації. Це стосується і розвитку правових систем світу та відповідних національно-правових систем конкретних країн. Сучасне праворозуміння неможливе без порівняльного співставлення правових систем і використання передового досвіду, який обумовлений проблемами взаємопроникнення правовідносин та оптимальної право реалізації на регіональному та глобальному рівнях. Порівняльні дослідження дають можливість більш глибоко усвідомити як загальні тенденції, так і особливості національного розвитку правових систем, що надзвичайно важливо для підвищення рівня правового регулювання відповідних суспільних відносин. Порівняльне правознавство стало невід'ємним елементом підготовки студентів юридичних спеціальностей, особливо витребуваним в останнє десятиріччя.

Предметом спецкурсу є вивчення загальних і специфічних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування національних правових систем, їх ментальних особливостей, а також порівняння правових систем у рамках правових сімей або дослідження останніх в їх порівняльному пізнанні.

2.1. Мета спецкурсу. Юристи, які отримують сучасну юридичну освіту використовують інші поняття, їх світогляд і розуміння права відрізняються від тих, що були прийняті раніше. Навчити юристів розуміти своїх колег з інших країн і бути зрозумілими їм, попередити юристів про ті труднощі, з якими вони можуть стикатись в процесі застосування своїх знань на практиці і є мета даного спецкурсу.

2.2. Завдання курсу: сприяти детальному вивченню вітчизняного та зарубіжного права, філософському осмисленню його змісту та шляхів розвитку; в процесі вивчення орієнтувати студентів на взаєморозуміння між народами та створення ефективних правових форм відносин в міжнародному спілкуванні; виявляти досягнення зарубіжних правових систем, виробляти вміння розумного сприйняття національною правовою системою прогресивних елементів інших правових систем; забезпечувати галузеві юридичні науки матеріалом, який допомагає формулювати висновки та узагальнення з більш широких позицій, спираючись не лише на національну правову сім'ю; сприяти пошуку ефективного способу забезпечення удосконалення національного права, поскільки пізнання переваг та недоліків правової системи в тому числі лише за умови знання того, чим вона відрізняється і що має спільного з правовими системами сучасності.

2.3. Вимоги до знань й умінь студентів

Студенти повинні знати: загальну класифікацію правових систем сучасності; поняття, типологію, підходи до класифікації правової системи як об'єкту наукового пізнання та вивчення; співвідношення понять правової системи, системи права, джерел права; статичні та динамічні елементи правової системи; порівняльно-правові системи України та інших країн; правові системи інтеграційних міждержавних об'єднань Європи; особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності.

Вміти: аналізувати кожен тип правової сім'ї за найбільш характерними ознаками; характеризувати порівняльне праводержавознавство, його сутність та значення; провести дослідження механізму взаємодії та механізму зближення національних правових систем у практичному вимірі; зародження порівняльного правознавства та формування ідей порівняльного правознавства в Україні та Росії; виділяти наукове і практичне значення порівняльно-правових досліджень та їх зв'язок з міжнародним правом; виділяти особливості правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи; особливості здійснення юридичної відповідальності у правових сім'ях сучасності.

Програма містить тематику і плани курсу лекцій, семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, список рекомендованої літератури до лекцій і семінарських занять, з урахуванням наявності книг у бібліотеках м. Луцька, по мережі Інтернет.

3. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тематика змістових модулів	Кількість годин			
	лекції	семінар заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Правова система: закономірності вивчення				
Тема 1. Правова система та інші соціальні системи	2	2	2	2
Тема 2. Правова система як об'єкт наукового пізнання та вивчення: поняття, типологія, підходи до класифікації	2	2	2	2
Тема 3. Співвідношення правової системи, системи права, джерел права	2	2	2	2
Тема 4. Статичні та динамічні елементи правової системи	2	2	2	2
Тема 5. Завдання і функції сучасного етапу розвитку правової системи	2	2	2	2
Змістовий модуль 2. Теорія порівняльного правознавства та його практичний вимір в процесі дослідження правових систем сучасності				
Тема 6. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна: поняття, предмет, об'єкт і функції	2	2	4	4
Тема 7. Методологія та структура порівняльного правознавства. Підходи до порівняльно-правових досліджень	2	2	2	2
Тема 8. Правові системи України та РФ: порівняльно-правова характеристика	2	2	2	4
Тема 9. Правові системи інтеграційних міждержавних об'єднань Європи (правові системи Європейського Союзу та Ради Європи)	2	2	2	4
Тема 10. Порівняльні дослідження механізму захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях	2	2	2	2
Тема 11. Права людини в мусульманському праві та їх співвідношення з міжнародними стандартами	2	2	2	2
Тема 12. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції	2	2	2	2
Тема 13. Іудейське релігійне право та ізраїльське світське право: порівняльний аспект	2	2	2	2
Всього годин	26	26	28	32

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

4.1. Тематичний план лекцій

Змістовий модуль 1. ПРАВОВА СИСТЕМА: ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИВЧЕННЯ

Тема 1. Правова система та інші соціальні системи (2 год.)

Поняття та елементи соціальної системи. Правова, політична та економічна системи як складові соціальної системи. Характеристика права і моралі як соціальних регуляторів. Правова система і правова культура.

1. Соціальна система: поняття та елементи.
2. Правова, політична та економічна системи як складові соціальної системи.
3. Право і мораль як соціальні регулятори.
4. Правова система і правова культура.

Тема 2. Правова система як об'єкт наукового пізнання та вивчення: поняття, типологія, підходи до класифікації (2 год.)

Загальна характеристика та співвідношення категорій “система” та “правова система”. Право як центральний елемент правової системи. Дослідження категорій “правова система” і “правова сім'я” у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Рівні правової системи як її сутнісні характеристики. Правова система та інші правопізнавальні конструкції.

Соціальний зміст та призначення процесу типології держави і правових систем. Критерії їх типології. Основні підходи (формаційний, цивілізаційний, змішаний) до типології правових систем сучасності.

1. Поняття та сутність права як центрального елементу правової системи.
2. Доктринальні підходи до дослідження категорій “правова система” та “правова сім'я”.
3. Рівні правової системи як її сутнісні характеристики.
4. Типологія правових систем: критерії та основні підходи до класифікації (формаційний, цивілізаційний, змішаний).

Тема 3. Співвідношення правової системи, системи права, джерел права (2 год.)

Правова система як чинник внутрішнього змісту та зовнішньої форми права. Загальна характеристика, ознаки та співвідношення системи права та системи джерел права. Поняття та значення правотворчості. Верховенство права та верховенство закону: співвідношення та взаємоузгодженість.

1. Внутрішня та зовнішня форми права: загальна характеристика й ознаки.
2. Поняття системи джерел права та її співвідношення з системою права.
3. Верховенство права та верховенство закону.

Тема 4. Статичні та динамічні елементи правової системи (2 год.)

Статичні та динамічні елементи правової системи: поняття й ознаки. Види статичних елементів правової системи: нормативний, організаційний та ідеологічний. Механізм правового регулювання як динамічний елемент правової системи. Поняття та структура механізму правового регулювання.

1. Загальна характеристика статичних та динамічних елементів правової системи.
2. Поняття, ознаки та види статичних елементів правової системи (нормативний, організаційний, ідеологічний).
3. Механізм правового регулювання як динамічний елемент правової системи: поняття та структура.

Тема 5. Завдання і функції сучасного етапу розвитку правової системи (2 год.)

Сутність основних завдань сучасного правового розвитку. Регулятивний вплив правової системи в контексті реалізації її основних функцій. Механізм взаємодії та зближення національних правових систем: практичний вимір. Механізм забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи як вияв удосконалення функцій правової системи.

1. Основні завдання і функції правової системи та її регулятивний вплив.
2. Механізм взаємодії і зближення національних правових систем.
3. Механізм забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи як вияв удосконалення функцій правової системи.

Змістовий модуль 2. ТЕОРІЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА ТА ЙОГО ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ

Тема 6. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна: поняття, предмет, об'єкт і функції (2 год.)

Зародження порівняльного правознавства. Особливості формування ідей порівняльного правознавства в Україні та Росії. Розвиток порівняльного правознавства у ХХ ст. Сучасний стан порівняльного правознавства. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна. Співвідношення категорій “порівняльне правознавство”, “юридична компаративістика”, “правові системи сучасності”. Предмет, об'єкт, функції та мета порівняльного правознавства. Зв'язок порівняльного правознавства з іншими юридичними науками. Центри порівняльного правознавства.

1. Еволюція поглядів та уявлень про природу порівняльного правознавства. Розвиток порівняльного правознавства в Україні та Росії.
2. Порівняльне правознавство як наука і навчальна дисципліна та його сучасний стан.
3. Предмет, об'єкт і функції порівняльного правознавства.
4. Зв'язок порівняльного правознавства з іншими юридичними науками.
5. Центри порівняльного правознавства.

Тема 7. Методологія та структура порівняльного правознавства. Підходи до порівняльно-правових досліджень (2 год.)

Структура методології порівняльного правознавства, метод порівняння як основа його методології. Підходи до порівняльно-правового аналізу. Комуникативний та соціологічний напрями досліджень порівняльного правознавства. Наукове і практичне значення порівняльно-правових досліджень та їх зв'язок з міжнародним правом. Наукові методи, що використовуються у порівняльно-правових дослідженнях.

Методологічні засади інтерпретації порівняльного правознавства в контексті наукознавства. Наукові підходи Т. Куна та І. Лакатоса і можливості їх використання в розумінні структури порівняльного правознавства. Філософські засади порівняльно-правових досліджень.

1. Місце порівняльного правознавства у системі наукознавства.
2. Методологія порівняльного правознавства та метод порівняння як її основа.
3. Філософські засади порівняльно-правових досліджень.
4. Підходи до порівняльно-правових досліджень.
5. Зв'язок порівняльного правознавства з міжнародним правом.

Тема 8. Правові системи України та РФ: порівняльно-правова характеристика (2 год.)

Поняття та загальні риси національних правових систем країн СНД. Місце національних правових систем України та РФ у романо-германській правовій сім'ї. Особливості формування правових систем України та РФ в умовах глобалізації. Сучасні процеси правового розвитку та співпраці України та РФ.

1. Національні правові системи країн СНД: загальна характеристика та сучасний стан.
2. Місце національних правових систем України та РФ в романо-германській правовій сім'ї.
3. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на формування правових систем України та РФ.

Тема 9. Правові системи інтеграційних міждержавних об'єднань Європи (правові системи Європейського Союзу та Ради Європи) (2 год.)

Правова інтеграція: поняття, форми, види. Правова система Європейського Союзу (ЄС). Передумови та історичні етапи виникнення, становлення і розвитку ЄС та його правової системи. Правова природа, компетенція та організаційний механізм ЄС (розподіл повноважень між інститутами відповідно до принципу поділу влад). Система джерел права ЄС.

Правова система Ради Європи. Передумови та історичні етапи виникнення, становлення і розвитку Ради Європи та її правової системи. Правова природа, компетенція та інституційна структура Ради Європи. Система джерел права Ради Європи. Права людини як одна з сутнісних

характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.

1. Поняття, форми та види правової інтеграції.
2. Правова природа та компетенція Європейського Союзу (ЄС).
3. Інститути, органи і установи ЄС як складові його організаційного механізму.
4. Система і види джерел права ЄС.
5. Правова природа і компетенція Ради Європи.
6. Інституційна структура Ради Європи.
7. Система і види джерел права Ради Європи.
8. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.

Тема 10. Порівняльні дослідження механізму захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях (2 год.)

Права людини в контексті сучасного політико-правового розвитку. Захист прав і свобод людини та громадянина в англосаксонській правовій сім'ї. Історія захисту прав людини в джерелах права окремих країн–представників англосаксонської правової сім'ї. Основні права людини та їх захист в країнах романо-германської правової сім'ї. Механізми захисту прав людини на міжнародному рівні. Спільні та відмінні риси механізму захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях.

1. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в англосаксонській правовій сім'ї.
2. Юридичні засади та інституційні механізми захисту прав і свобод людини та громадянина в окремих країнах англосаксонської правової сім'ї.
3. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в романо-германській правовій сім'ї.
4. Порівняльна характеристика механізмів захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях.

Тема 11. Права людини в мусульманському праві та їх співвідношення з міжнародними стандартами (2 год.)

Поняття, природа та джерела мусульманського права. Ставлення ісламу до людини та її прав. Нормативні документи, що регулюють правовий статус особи в мусульманських державах (Конституції арабських держав, Загальна ісламська декларація прав людини 1981 р., Каїрська декларація прав людини в Ісламі 1990 р., Арабська хартія прав людини 1994 р.), рівень їх відповідності міжнародним стандартам. Проблеми демократизаційних процесів в ісламі.

1. Мусульманське право: поняття та джерела.
2. Ставлення ісламу до людини та її прав.
3. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах.

4. Основні недоліки нормативних документів ісламу щодо захисту прав людини порівняно з міжнародними стандартами.

Тема 12. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції (2 год.)

Поняття та види юридичної діяльності. Поняття юстиції як категорії сучасного правознавства. Юридична діяльність у країнах романо-германської правової сім'ї. Особливості юридичної діяльності у країнах загального права. Юридична діяльність у країнах релігійного та традиційного права.

1. Юридична діяльність та юстиція як категорії сучасного правознавства.
2. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.
3. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного та традиційного права.
4. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім'ї.
5. Юстиція в англо-американській правовій сім'ї: загальна характеристика.

Тема 13. Іудейське релігійне право та ізраїльське світське право: порівняльний аспект (2 год.)

Формування та розвиток ізраїльського світського права. Принципи ізраїльського світського права та іудейського релігійного права. Поняття та види джерел ізраїльського світського права. Спільні та відмінні риси ізраїльського світського права та іудейського релігійного права. Особливості ізраїльської правосвідомості.

1. Основні етапи становлення і розвитку ізраїльського світського права, його характерні риси.
2. Джерела ізраїльського світського права: поняття та види.
3. Принципи ізраїльського світського права та іудейського релігійного права.
4. Ізраїльське світське право та іудейське релігійне право: співвідношення і взаємодія.

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I

Семінарське заняття 1. Правова система та інші соціальні системи (2 год.)

1. Соціальна система: поняття та елементи.
2. Правова, політична та економічна системи як складові соціальної системи.
3. Право і мораль як соціальні регулятори.
4. Правова система і правова культура.

Семінарське заняття 2. Правова система як об'єкт наукового пізнання та вивчення: поняття, типологія, підходи до класифікації (2 год.)

1. Поняття та сутність права як центрального елементу правової системи.
2. Доктринальні підходи до дослідження категорій “правова система” та “правова сім'я”.
3. Рівні правової системи як її сутнісні характеристики.
4. Типологія правових систем: критерії та основні підходи до класифікації (формаційний, цивілізаційний, змішаний).

Семінарське заняття 3. Співвідношення правової системи, системи права, джерел права (2 год.)

1. Внутрішня та зовнішня форми права: загальна характеристика й ознаки.
2. Поняття системи джерел права та її співвідношення з системою права.
3. Верховенство права та верховенство закону.

Семінарське заняття 4. Статичні та динамічні елементи правової системи (2 год.)

1. Загальна характеристика статичних та динамічних елементів правової системи.
2. Поняття, ознаки та види статичних елементів правової системи (нормативний, організаційний, ідеологічний).
3. Механізм правового регулювання як динамічний елемент правової системи: поняття та структура.

Семінарське заняття 5. Завдання і функції сучасного етапу розвитку правової системи (2 год.)

1. Основні завдання і функції правової системи та її регулятивний вплив.
2. Механізм взаємодії і зближення національних правових систем.
3. Механізм забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи як вияв удосконалення функцій правової системи.

Список рекомендованої літератури до Модуля 1

1. *Введение* в теорию государственно-правовой организации социальных систем / Под общ. ред. Е. Б. Кубко. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 190 с.
2. *Гелей С. Д., Рутар С. М.* Політико-правові системи світу : Навчальний посібник. – К. : Знання, 2006. – 688 с.
3. *Гнатовський М. М.* Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. – К. : Вид. дім “Промінь”, 2005. – 224 с.
4. *Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д.* Юридична деонтологія : (Основи юридичної діяльності) : Навчальний посібник. – [4-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2010. – 655 с.
5. *Гусарева О. С.* Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : Дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / Національна академія внутрішніх справ. – К., 2010. – 282 с.
6. *Гуценко К. Ф.* Уголовный процесс западных государств / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головкин, Б. А. Филимонов. – М. : ИКД “Зерцало-М”, 2001. – 480 с.
7. *Давид Р.* Основные правовые системы современности (сравнительное право). – М. : Прогресс, 1967. – 591 с.
8. *Давид Р., Жоффре-Спинози К.* Основные правовые системы современности / Пер. с фр. В. А. Туманова. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
9. *Европейское* международное право / Отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова, П. В. Саваськов. – М. : Междунар. отношения, 2009. – 408 с.
10. *Заєць А. П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К. : Парламентське вид-во, 1999. – 248 с.
11. *Зайчук О. В., Оніщенко Н. М.* Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. – 2003. – № 12. – С. 37–40.
12. *Карбонье Ж.* Юридическая социология. – М. : Прогресс, 1986. – 352 с.
13. *Ктгин В. Н.* Рецепция зарубежного права как способ модернизации российской правовой системы // Правовая реформа и зарубежный опыт : Сб. науч. статей. – Красноярск : Красноярский гос. ун-т, 2000. – С. 6–41.
14. *Колесова Н. С.* Права человека и демографические процессы. – М. : Норма, 2009. – 240 с.
15. *Коллонтай В. М.* Проблемы, порождаемые глобализацией // Глобальный мир : Клуб ученых. – Вып. 11. – М. : Новый век, 1999. – 425 с.
16. *Марченко М. Н.* Источники права : Учебное пособие. – М. : ТК Велби : Проспект, 2005. – 760 с.
17. *Матузов Н. И.* Правовая система и личность. – Саратов : Саратовский ун-т, 1987. – 295 с.
18. *Мірошниченко М. І.* Правовий стиль – критерій типологізації правової системи України // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. – Вип. 20. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 24–31.

19. *Оборотов І. Г.* Порівняльне правознавство : Навч. посіб. – Миколаїв, 2011. – 228 с.
20. *Общая теория прав человека* / Ред. Е. А. Лукашева. – М. : Норма, 1996. – 610 с.
21. *Оніщенко Н. М.* Розвиток соціальності сучасних держав і правових систем // *Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки.* – Вип. 14. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – С. 3–11.
22. *Оніщенко Н. М.* Сприйняття права в умовах демократичного розвитку : проблеми, реалії, перспективи : Монографія / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2008. – 320 с.
23. *Оніщенко Н. М., Пархоменко Н. М.* Соціальний вимір правової системи : реалії та перспективи. – К. : Юридична думка, 2011. – 180 с.
24. *Оніщенко Н. М.* Правова система і держава в Україні : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 131 с.
25. *Оніщенко Н. М., Лоцихин О. М.* Правова, політична та економічна системи України (взаємозв'язок та взаємозумовленість) // *Правова держава : Збірник наукових праць.* – Вип. 20. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – С. 3–8.
26. *Пархоменко Н. М.* Джерела права : проблеми теорії та методології : Монографія. – К. : Юридична думка, 2008. – 336 с.
27. *Петришин О. В.* Верховенство права як принцип дії права // *Українське право.* – № 1 (19) : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Верховенство права : питання теорії і практики” (Київ, 5–6 грудня 2005 року). – К. : Фенікс, 2006. – С. 49–58.
28. *Погорілко В., Малишко А.* Правова система – система права – система законодавства суверенної України // *Право України.* – 1993. – № 9. – С. 10–14.
29. *Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні* : Монографія / Кресіна І. О., Матвієнко А. С., Оніщенко Н. М., Перегула Є. В., Скрипнюк О. В., Балан С. В., Стойко О. М. ; За ред. І. О. Кресіної. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – 304 с.
30. *Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток* / В. С. Журавський, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко; За заг. ред. В. С. Журавського. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 296 с.
31. *Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики* : Монографія : У 2 кн. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка (гол. редкол.) та ін. – Кн. 1 : Верховенство права як принцип правової системи : проблеми теорії / Відп. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2008. – 344 с.
32. *Решетников Ф. М.* Правовые системы стран мира : Справочник. – М. : Юрид. лит., 1993. – 256 с.
33. *Саидов А. Х.* Сравнительное правоведение : (основные правовые системы современности). – М. : Юристъ, 2000. – 448 с.
34. *Саидов А. Х.* Сравнительное правоведение и юридическая география

- мира. – М. : ИГПАН, 1993. – 148 с.
35. Скакун О. Ф. Общее сравнительное правоведение : Основные типы (семьи) правовых систем мира : Учебник. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2008. – 464 с.
 36. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
 37. Сунєгін С. О. Теоретико-правова характеристика статичних та динамічних елементів в романо-германській правовій сім’ї : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2011. – 206 с.
 38. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права : особливості взаємодії // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Вип. 50. – С. 11–17.
 39. Тимонин А. Н. О значении понятия “классическая форма” возникновения государства в теории происхождения государства // Российский юридический журнал. – 1995. – № 2 (6). – С. 52–61.
 40. Тиунова Л. Б. Системные связи правовой действительности : Методология и теория. – СПб. : Питер, 1991. – 136 с.
 41. Тімуш І. С. Інтегральний погляд на право : Монографія. – К. : Атіка, 2009. – 284 с.
 42. Фумер Л. Мораль права / Пер. с англ. – К. : Сфера, 2004. – 144 с.
 43. Хаусгнова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні : Монографія. – Х. : Право, 2008. – 160 с.
 44. Чурсин В. Д. Цикличность в правовой системе. – Ставрополь : Изд-во Ставроп. ун-та, 1998. – 97 с.
 45. Шемшученко Ю. С. Теоретичні та практичні проблеми розвитку правової системи України // Вибране. – К. : ТОВ “Вид-во “Юридична думка”, 2005. – 592 с.

Модуль II

Семінарське заняття 6. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна: поняття, предмет, об’єкт і функції (2 год.)

1. Еволюція поглядів та уявлень про природу порівняльного правознавства. Розвиток порівняльного правознавства в Україні та Росії.
2. Порівняльне правознавство як наука і навчальна дисципліна та його сучасний стан.
3. Предмет, об’єкт і функції порівняльного правознавства.
4. Зв’язок порівняльного правознавства з іншими юридичними науками.
5. Центри порівняльного правознавства.

Семінарське заняття 7. Методологія та структура порівняльного правознавства. Підходи до порівняльно-правових досліджень (2 год.)

1. Місце порівняльного правознавства у системі наукознавства.

2. Методологія порівняльного правознавства та метод порівняння як її основа.
3. Філософські засади порівняльно-правових досліджень.
4. Підходи до порівняльно-правових досліджень.
5. Зв'язок порівняльного правознавства з міжнародним правом.

Семінарське заняття 8. Правові системи України та РФ: порівняльно-правова характеристика (2 год.)

1. Національні правові системи країн СНД: загальна характеристика та сучасний стан.
2. Місце національних правових систем України та РФ в романо-германській правовій сім'ї.
3. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на формування правових систем України та РФ.

Семінарське заняття 9. Правові системи інтеграційних міждержавних об'єднань Європи (правові системи Європейського Союзу та Ради Європи) (2 год.)

1. Поняття, форми та види правової інтеграції.
2. Правова природа та компетенція Європейського Союзу (ЄС).
3. Інститути, органи і установи ЄС як складові його організаційного механізму.
4. Система і види джерел права ЄС.
5. Правова природа і компетенція Ради Європи.
6. Інституційна структура Ради Європи.
7. Система і види джерел права Ради Європи.
8. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.

Семінарське заняття 10. Порівняльні дослідження механізму захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях (2 год.)

1. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в англосаксонській правовій сім'ї.
2. Юридичні засади та інституційні механізми захисту прав і свобод людини та громадянина в окремих країнах англосаксонської правової сім'ї.
3. Правовий захист, охорона та забезпечення прав людини в романо-германській правовій сім'ї.
4. Порівняльна характеристика механізмів захисту прав людини в англосаксонській та романо-германській правових сім'ях.

Семінарське заняття 11. Права людини в мусульманському праві та їх співвідношення з міжнародними стандартами (2 год.)

1. Мусульманське право: поняття та джерела.
2. Ставлення ісламу до людини та її прав.

3. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах.
4. Основні недоліки нормативних документів ісламу щодо захисту прав людини порівняно з міжнародними стандартами.

Семінарське заняття 12. Особливості здійснення юридичної діяльності у правових сім'ях сучасності. Європейська традиція юстиції (2 год.)

1. Юридична діяльність та юстиція як категорії сучасного правознавства.
2. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.
3. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного та традиційного права.
4. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім'ї.
5. Юстиція в англо-американській правовій сім'ї: загальна характеристика.

Семінарське заняття 13. Іудейське релігійне право та ізраїльське світське право: порівняльний аспект (2 год.)

1. Основні етапи становлення і розвитку ізраїльського світського права, його характерні риси.
2. Джерела ізраїльського світського права: поняття та види.
3. Принципи ізраїльського світського права та іудейського релігійного права.
4. Ізраїльське світське право та іудейське релігійне право: співвідношення і взаємодія.

Список рекомендованої літератури до Модуля 2

1. *Абашидзе А. Х., Ибрагим А. А.* Арабская хартия прав человека // Правоведение. – 2000. – № 1. – С. 196–200.
2. *Автономов А. С., Савицкий В. А., Черкасов А. И.* Конституционное (государственное) право зарубежных стран. – М. : Юриспруденция, 2001. – 400 с.
3. *Ансель М.* Методологические проблемы сравнительного права // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 36–86.
4. *Баймуратов М.* Правовой статус человека и гражданина в конституциях государств Восточной Европы : сравнительно-правовой анализ конституций и их соотношение с международными стандартами // Порівняльно-правові дослідження : Україно-грецький міжнародний науковий юридичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 140–148.
5. *Берман Г. Дж.* Вера в закон : примирение права и религии / Пер. с англ. Д. Шабельникова, М. Тимелчина. – М. : Библиотека Московской школы политических исследований, 1999. – 431 с.
6. *Берном У.* Правовая система США / Науч. ред. В. А. Власихин ; Пер. с англ. А. В. Александров и др. – Вып. 3. – М. : Новая юстиция, 2007. –

1216 с.

7. *Бехруз Х.* Введение в сравнительное правоведение : Учебное пособие. – Одеса : Юрид. літ., 2002. – 328 с.
8. *Бехруз Х.* Исламские традиции права. – Одеса : Юрид. літ, 2006. – 296 с.
9. *Бигич О. Л.* Місце порівняльного методу в правовій методології // Правова держава : Щорічник наук, праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 13. – К. : Вид. Дім “Юридична книга”, 2002. – С. 448–454.
10. *Бондаренко І.* Адаптація законодавства України до європейського законодавства – один з пріоритетних напрямів реформування правової системи України // Право України. – 2002. – № 7. – С. 63–65.
11. *Буроменський М. В.* Звернення Європейського суду з прав людини : практика суду і особливості українського законодавства / Харківська правозахисна група. – Х. : Фоліо, 2000. – 15 с.
12. *Василевич Г. А.* Источники белорусского права : принципы, нормативные акты, обычаи, прецеденты, доктрина. – Минск : Тесей, 2005. – 136 с.
13. *Васильева Т. А.* Средства защиты прав человека в странах Запада // Конституция РФ и совершенствование механизмов защиты прав человека. – М. : РАН ИГиП, 1994. – С. 163–169.
14. *Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д.* Юридична деонтологія : (Основи юридичної діяльності) : Навчальний посібник. – [3-є вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 495 с.
15. *Європейський Союз* : основопологаючі акти в редакції Лиссабонського договору з коментаріями. – М. : Инфра-М, 2010. – 698 с.
16. *Європейське міжнародне право* / Отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова, П. В. Саваськов. – М. : Междунар. отношения, 2009. – 408 с.
17. *Європейське право та порівняльне правознавство* : Збірник статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Гриценка, О. В. Кресіна ; упоряд. О. В. Кресін, О. Д. Рожко. – К. : Шамборі : Логос, 2010. – 588 с.
18. *Жданов Н. В.* Исламская концепция миропорядка. – М. : Международные отношения, 1991. – 216 с.
19. *Заєць А. П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К. : Парламентське вид-во, 1999. – 248 с.
20. *Зайчук О. В.* Правовая система СІЛА. – К. : Наукова думка, 1992. – 136 с.
21. *Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах* : Монографія / Кол. авт. ; За заг. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2009. – 216 с.
22. *Киреева С. А.* Интеграционная политика СНГ // Политика и право. – 2004. – № 1. – С. 107–118.
23. *Княгин В. Н.* Рецепция зарубежного права как способ модернизации российской правовой системы // Правовая реформа и зарубежный опыт : Сб. науч. статей. – Красноярск : Красноярский гос. ун-т, 2000. – С. 6–41.
24. *Константинеско Л.-Ж.* Развитие сравнительного права // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. –

- С. 104–152.
25. *Конституции* государств Европейского Союза / Под ред. Л. А. Окунькова. – М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М., 1999. – 816 с.
 26. *Лисенко О. М.* Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К. , 2001. – 169 с.
 27. *Луць Л. А.* Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с.
 28. *Мармазов В. Є., Піляєв І. С.* Рада Європи : політико-правовий механізм інтеграції. – К. : Вид. Дім “Юридична книга”, 2000. – 472 с.
 29. *Марченко М. Н.* Государство и право в условиях глобализации. – М. : Проспект, 2008. – 400 с.
 30. *Марченко М. Н.* Курс сравнительного правоведения. – М. : ООО “Городец-издат”, 2002. – 1068 с.
 31. *Марченко М. Н.* Объект и предмет сравнительного права // Вестник Московского университета. – Серия 11 : Право. – 1999. – № 2. – С. 43–54.
 32. *Марченко М. Н.* Сравнительное правоведение. Общая часть : Учебник для юридических вузов. – М. : Зерцало, 2001. – 560 с.
 33. *Оборотов І. Г.* Порівняльне правознавство : Навч. посіб. – Миколаїв, 2011. – 228 с.
 34. *Особливості* конституційного статусу особи в арабських державах // Вісник Львівського університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://adhdportal.com/book_2041_chapter_37
 35. *Порівняльне* правознавство : (теоретико-правове дослідження) : Монографія / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Фенікс, 2007. – 400 с.
 36. *Порівняльне* правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології : монографія / О. В. Кресін (кер. авт. кол.), Л. А. Луць, О. О. Мережко та ін. / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 3. – 256 с.
 37. *Правова* система України : історія, стан та перспективи : У 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – 728 с.
 38. *Рейнстайн М.* Предмет и задачи сравнительного правоведения // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 87–103.
 39. *Решетников Ф. М.* Правовые системы стран мира : Справочник. – М. : Юрид. лит., 1993. – 256 с.
 40. *Романов А. К.* Правовая система Англии : Учебное пособие. – [2-е изд., испр.]. – М. : Дело, 2002. – 343 с.
 41. *Саидов А. Х.* Введение в основные правовые системы современности. – Ташкент : Фан, 1988. – 217 с.

42. *Синюков В. Н.* Российская правовая система. Введение в общую теорию. – Саратов : Полиграфист, 1994. – 496 с.
43. *Скакун О. Ф.* Общее сравнительное правоведение. Основные типы (семьи) правовых систем мира : Учебник. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2008. – 464 с.
44. *Сюкияйнен Л. Р.* Мусульманское право. Вопросы теории и практики. – М. : Наука, 1986. – 256 с.
45. *Тарановский Ф. С.* Сравнительное правоведение в конце XIX века. – Варшава, 1902. – 27 с.
46. *Тилле А. А., Швеков Г. В.* Сравнительный метод в юридических дисциплинах. – [2-е изд., доп. и испр.]. – М. : Высшая школа, 1978. – 199 с.
47. *Тихомиров А. Д.* Юридическая компаративистика. Философские, теоретические и методологические проблемы. – К. : Знання, 2005. – 334 с.
48. *Тихомиров Ю. А.* Курс сравнительного правоведения. – М. : Норма, 1996. – 432 с.
49. *Шевчук С.* Порівняльне прецедентне право з прав людини. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Здійснити анотацію однієї з монографій вказаній у переліку рекомендованої літератури та оформити письмове ЕССЕ.

7. ПЛАНУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Здійснити анотацію з наукових статей (на вибір) з теми порівняльного правознавства (Див., наприклад, Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. Статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О.В. Кресів. – К.: Логос, 2009. – 712с.)

2. Написати реферат на одну із поданих нижче тем:

Тематика

рефератів індивідуального науково-дослідного завдання

з дисципліни: “Правові системи сучасності”

1. Соціальна система: поняття та елементи.
2. Правова, політична та економічна системи як складові соціальної системи.
3. Право і мораль як соціальні регулятори.

4. Загальна характеристика та співвідношення категорій “система” та “правова система”, “правова сім’я”.
5. Загальна характеристика правових систем.
6. Типологія правових систем: поняття та критерії.
7. Система джерел права та система права: співвідношення.
8. Загальна характеристика та види статичних елементів правової системи.
9. Загальна характеристика та види динамічних елементів правової системи.
10. Поняття, основні завдання і функції правової системи.
11. Механізм взаємодії і зближення національних правових систем.
12. Формування ідей порівняльного правознавства в Україні та Росії.
13. Зародження ідей порівняльного правознавства та етапи його становлення.
14. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна на сучасному етапі.
15. Предмет і об’єкт та функції порівняльного правознавства.
16. Зв’язок порівняльного правознавства з іншими юридичними науками.
17. Методологія порівняльного правознавства та метод порівняння як її основа.
18. Філософські засади порівняльно-правових досліджень.
19. Підходи до порівняльно-правових досліджень.
20. Національні правові системи країн СНД: загальна характеристика та сучасний стан.
21. Місце національних правових систем України та Республіки Білорусь в романо-германській правовій сім’ї.
22. Правова інтеграція: поняття, форми, види.
23. Правова природа та компетенція Європейського Союзу. Інституційна структура ЄС.
24. Система і види джерел права ЄС.
25. Правова природа і компетенція Ради Європи., Інституційна структура Ради Європи.
26. Система і види джерел права Ради Європи.
27. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об’єднань Європи.
28. Захист прав і свобод людини в англосаксонській правовій сім’ї.
29. Захист прав і свобод людини в романо-германській правовій.
30. Ставлення ісламу до людини та її прав.
31. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах та порівняно з міжнародними стандартами.
32. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.
33. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного та традиційного права.
34. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім’ї.
35. Юстиція в англо-американській правовій сім’ї: загальна характеристика.
36. Основні етапи становлення і розвитку ізраїльського світського права, його характерні риси.

37. Джерела та принципи ізраїльського світського права: поняття та види.
38. Ізраїльське світське право та іудейське релігійне право: співвідношення і взаємодія.

ПИТАННЯ МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Соціальна система: поняття та елементи.
2. Політична система: загальна характеристика.
3. Економічна система як складова соціальної системи.
4. Право і мораль як соціальні регулятори.
5. Поняття та сутність права як центрального елементу правової системи.
6. Поняття “правова система” та “правова сім’я”.
7. Загальна характеристика правових систем.
8. Рівні правової системи як її сутнісні характеристики.
9. Типологія правових систем: поняття та критерії.
10. Основні підходи до класифікації правових систем (формаційний, цивілізаційний, змішаний).
11. Внутрішня та зовнішня форми права: загальна характеристика й ознаки.
12. Поняття системи джерел права та її співвідношення з системою права.
13. Верховенство права та верховенство закону: поняття та співвідношення.
14. Загальна характеристика статичних елементів правової системи.
15. Загальна характеристика динамічних елементів правової системи.
16. Нормативний статичний елемент правової системи.
17. Організаційний статичний елемент правової системи.
18. Ідеологічний статичний елемент правової системи.
19. Механізм правового регулювання як динамічний елемент правової системи: поняття та структура.
20. Основні завдання і функції правової системи.
21. Механізм взаємодії і зближення національних правових систем.
22. Механізм забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи.
23. Зародження порівняльного правознавства.
24. Формування ідей порівняльного правознавства в Україні та Росії.
25. Розвиток порівняльного правознавства у ХХ ст.
26. Сучасний стан розвитку порівняльного правознавства.
27. Порівняльне правознавство як наука та навчальна дисципліна.
28. Співвідношення категорій “порівняльне правознавство”, “юридична компаративістика”, “правові системи сучасності”.
29. Предмет та об’єкт порівняльного правознавства.
30. Функції та мета порівняльного правознавства.
31. Зв’язок порівняльного правознавства з іншими юридичними науками.
32. Центри порівняльного правознавства.
33. Місце порівняльного правознавства у системі наукознавства.

34. Вплив наукових підходів Т. Куна та І. Лакатоса на розуміння структури порівняльного правознавства.
35. Методологія порівняльного правознавства.
36. Метод порівняння як основа порівняльно-правових досліджень.
37. Філософські засади порівняльно-правових досліджень.
38. Підходи до порівняльно-правових досліджень.
39. Зв'язок порівняльного правознавства з міжнародним правом.
40. Національні правові системи країн СНД: загальна характеристика та сучасний стан.
41. Місце національних правових систем України та Республіки Білорусь в романо-германській правовій сім'ї.
42. Правова інтеграція: поняття, форми, види.
43. Правова природа та компетенція Європейського Союзу (ЄС).
44. Інститути, органи і установи ЄС як складові його організаційного механізму.
45. Система і види джерел права ЄС.
46. Правова природа і компетенція Ради Європи.
47. Інституційна структура Ради Європи.
48. Система і види джерел права Ради Європи.
49. Права людини як одна з сутнісних характеристик правових систем інтеграційних міждержавних об'єднань Європи.
50. Захист прав і свобод людини в англосаксонській правовій сім'ї.
51. Захист прав і свобод людини в романо-германській правовій сім'ї.
52. Мусульманське право: поняття та джерела.
53. Ставлення ісламу до людини та її прав.
54. Правові засади регулювання правового статусу особи в мусульманських державах.
55. Основні недоліки нормативних документів ісламу щодо захисту прав людини порівняно з міжнародними стандартами.
56. Юридична діяльність: поняття та види.
57. Юстиція як категорія сучасного правознавства.
58. Характеристика юридичної діяльності у країнах загального права.
59. Особливості юридичної діяльності у країнах релігійного та традиційного права.
60. Характерні риси юстиції у правових системах країн романо-германської правової сім'ї.
61. Юстиція в англо-американській правовій сім'ї: загальна характеристика.
62. Основні етапи становлення і розвитку ізраїльського світського права.
63. Характерні риси ізраїльського світського права.
64. Джерела ізраїльського світського права: поняття та види.
65. Принципи ізраїльського світського права та іудейського релігійного права.
66. Ізраїльське світське право та іудейське релігійне право: співвідношення і взаємодія.
67. Особливості ізраїльської правосвідомості.

8. ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

8.1. Розподіл балів за модулями

Модуль 1		Модуль 2		
Поточне модульне оцінювання		Підсумковий модульний контроль		
ЗМ 1	ЗМ 2	ІНДЗ	МК 1	МК 2
20 балів	20 балів	30 балів	15 балів	15 балів
40 балів		60 балів		
Всього:		100 балів		

8.2. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні».
	2	Студент недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань і навичок; виявляє спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, недостатньо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення юридичних понять, категорій, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу, але висновки не логічні, не послідовні.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, закономірності законодавчого процесу, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо логічно витриманою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу, володіє загальними прийомами роботи із законодавчими і нормативно-правовими актами.
Достатній (алгоритмічно-)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти,

дієвий)		встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати понятійний апарат, скласти прості таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, робити висновки; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить юридичні поняття, володіє методикою аналізу джерел.
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, може визначати тенденції та суперечності процесу державотворення, робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, події, використовуючи міждисциплінарні підходи, розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; добре орієнтується у джерельній базі предмету.

Переведення оцінки в шкалу ECTS та національну шкалу

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
82-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-81		C	загалом хороша робота
67-74	Задовільно	D	непогано
60-66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абашидзе А. Х., Ибрагим А. А. Арабская хартия прав человека // Правоведение. – 2000. – № 1. – С. 196–200.
2. Автономов А. С., Савицкий В. А., Черкасов А. И. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. – М. : Юриспруденция, 2001. – 400 с.
3. Алексеєв С. С. Лінія права. – М. : Статут, 2006. – 461 с.
4. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 36–86.
5. Баймуратов М. Правовой статус человека и гражданина в конституциях государств Восточной Европы : сравнительно-правовой анализ конституций и их соотношение с международными стандартами // Порівняльно-правові дослідження : Україно-грецький міжнародний науковий юридичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 140–148.
6. Берман Г. Дж. Вера в закон : примирение права и религии / Пер. с англ. Д. Шабельникова, М. Тимелчина. – М. : Библиотека Московской школы политических исследований, 1999. – 431 с.
7. Берном У. Правовая система США / Науч. ред. В. А. Власихин ; Пер. с англ. А. В. Александров и др. – Вып. 3. – М. : Новая юстиция, 2007. – 1216 с.
8. Бехруз Х. Введение в сравнительное правоведение : Учебное пособие. – Одеса : Юрид. літ., 2002. – 328 с.
9. Бехруз Х. Исламские традиции права. – Одеса : Юрид. літ., 2006. – 296 с.
10. Бехруз Х. Введение в сравнительное правоведение: Учебное пособие. – Одесса:Юрид.лит., 2002. – 328с.
11. Бехруз Х. Сравнительное правоведение: Учебник для вузов. – Одесса : Феникс; М. : Транслит, 2008. – 504с.
12. Бигич О. Л. Місце порівняльного методу в правовій методології // Правова держава : Щорічник наук, праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Вип. 13. – К. : Вид. Дім “Юридична книга”, 2002. – С. 448–454.
13. Бичич О. Л. Порівняльне правознавство: природа та методологічне значення: Автор дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень”/ НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – 17с.
14. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 1997. – 480 с.
15. Бондаренко І. Адаптація законодавства України до європейського законодавства – один з пріоритетних напрямів реформування правової системи України // Право України. – 2002. – № 7. – С. 63–65.
16. Буроменський М. В. Звернення Європейського суду з прав людини : практика суду і особливості українського законодавства / Харківська правозахисна група. – Х. : Фоліо, 2000. – 15 с.

17. Василевич Г. А. Источники белорусского права : принципы, нормативные акты, обычаи, прецеденты, доктрина. – Минск : Тесей, 2005. – 136 с.
18. Васильева Т. А. Средства защиты прав человека в странах Запада // Конституция РФ и совершенствование механизмов защиты прав человека. – М. : РАН ИГиП, 1994. – С. 163–169.
19. Введение в теорию государственно-правовой организации социальных систем / Под общ. ред. Е. Б. Кубко. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 190 с.
20. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу : Навчальний посібник. – К. : Знання, 2006. – 688 с.
21. Гнатовський М. М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. – К. : Вид. дім “Промені”, 2005. – 224 с.
22. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – К.:Знання, 2005. – 375с.
23. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія : (Основи юридичної діяльності) : Навчальний посібник. – [4-е вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2010. – 655 с.
24. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія : (Основи юридичної діяльності) : Навчальний посібник. – [3-є вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 495 с.
25. Гусарева О. С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України: Дис...кан. юрид. наук: 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень”/ Національна академія внутрішніх справ. – К., 2010. – 282с.
26. Гусарева О. С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : Дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / Національна академія внутрішніх справ. – К., 2010. – 282 с.
27. Гуценко К. Ф. Уголовный процесс западных государств / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головкин, Б. А. Филимонов. – М. : ИКД “Зерцало-М”, 2001. – 480 с.
28. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с фр. В. А. Туманова. – Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
29. Давид Р. Основные правовые системы современности (сравнительное право). – М., 1967. – 591с.
30. Давид Р. Основные правовые системы современности (сравнительное право). – М. : Прогресс, 1967. – 591 с.
31. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с фр. В. А. Туманова. – М. : Междунар. отношения, 1999. – 400 с.
32. Европейский Союз : основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. – М. : Инфра-М, 2010. – 698 с.
33. Европейское международное право / Отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова, П. В. Саваськов. – М. : Междунар. отношения, 2009. – 408 с.
34. Европейское международное право / Отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова, П. В. Саваськов. – М. : Междунар. отношения, 2009. –

408 с.

35. Європейське право та порівняльне правознавство : Збірник статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Гриценка, О. В. Кресіна ; упоряд. О. В. Кресін, О. Д. Рожко. – К. : Шамборі : Логос, 2010. – 588 с.
36. Жданов Н. В. Исламская концепция миропорядка. – М. : Международные отношения, 1991. – 216 с.
37. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К. : Парламентське вид-во, 1999. – 248 с.
38. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К. : Парламентське вид-во, 1999. – 248 с.
39. Зайчук О. В. Правовая система США. – К. : Наукова думка, 1992. – 136 с.
40. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. – 2003. – № 12. – С. 37–40.
41. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: порівняльний аналіз/[Пер. з франц.В.Ховхун]. – К.:Основи, 1996. – 420с.
42. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах : Монографія / Кол. авт. ; За заг. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2009. – 216 с.
43. Карбонье Ж. Юридическая социология. – М. : Прогресс, 1986. – 352 с.
44. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: Підручник. – К.:Кондор, 2006. – 477с.
45. Киреева С. А. Интеграционная политика СНГ // Политика и право. – 2004. – № 1. – С. 107–118.
46. Княгин В. Н. Рецепция зарубежного права как способ модернизации российской правовой системы // Правовая реформа и зарубежный опыт : Сб. науч. статей. – Красноярск : Красноярский гос. ун-т, 2000. – С. 6–41.
47. Ковальський М. М. Историко-сравнительный метод в юриспруденции и приемы изучения истории права. – М.:Типография Ф.Б.Миллера, 1880. – 72 с.
48. Ковальчук О. М. Теорія права у працях вчених Київського університету (XIX – поч. XX ст.): монографія/ О.М.Ковальчук. – К.:Юрінком Інтер, 2011. – 192с.
49. Колесова Н. С. Права человека и демографические процессы. – М. : Норма, 2009. – 240 с.
50. Коллонтай В. М. Проблемы, порождаемые глобализацией // Глобальный мир : Клуб ученых. – Вып. 11. – М. : Новый век, 1999. – 425 с.
51. Константинеско Л.-Ж. Развитие сравнительного права // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 104–152.
52. Конституции государств Европейского Союза / Под ред. Л. А. Окунькова. – М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М., 1999. – 816 с.
53. Кресін О. В. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук. Проблеми методології. Монографія/за ред.В.Н.Денисова, О.В.Кресіна – Вип. 3 – К., 2006. – 256с.
54. Кресін О. В. Порівняльне правознавство. Вітчизняні та зарубіжні

- спеціалізовані центри дослідження і викладання/ за ред.В.Н.Денисова. – К.:Інститут держави і права ім.В.Корецького, 2005. – 192с.
55. Ктгин В. Н. Рецепция зарубежного права как способ модернизации российской правовой системы // Правовая реформа и зарубежный опыт : Сб. науч. статей. – Красноярск : Красноярский гос. ун-т, 2000. – С. 6–41.
56. Лисенко О. М. Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук: Автореф.: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень”/ Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 19с.
57. Лисенко О. М. Порівняльне правознавство як наука та його місце в системі юридичних наук : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К. , 2001. – 169 с.
58. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 304с.
59. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с.
60. Мармазов В. Є., Піляєв І. С. Рада Європи : політико-правовий механізм інтеграції. – К. : Вид. Дім “Юридична книга”, 2000. – 472 с.
61. Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации. – М. : Проспект, 2008. – 400 с.
62. Марченко М. Н. Источники права : Учебное пособие. – М. : ТК Велби : Проспект, 2005. – 760 с.
63. Марченко М. Н. Курс сравнительного правоведения. – М. : ООО “Городец-издат”, 2002. – 1068 с.
64. Марченко М. Н. Курс сравнительного правоведения. – М., 2002. – 1068с.
65. Марченко М. Н. Объект и предмет сравнительного права // Вестник Московского университета. – Серия 11 : Право. – 1999. – № 2. – С. 43–54.
66. Марченко М. Н. Сравнительное правоведение. Общая часть : Учебник для юридических вузов. – М. : Зерцало, 2001. – 560 с.
67. Матузов Н. И. Правовая система и личность. – Саратов : Саратовский ун-т, 1987. – 295 с.
68. Мірошніченко М. І. Правовий стиль – критерій типологізації правової системи України // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. – Вип. 20. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 24–31.
69. Оборотов І. Г. Порівняльне правознавство : Навч. посіб. – Миколаїв, 2011. – 228 с.
70. Оборотов І. Г. Порівняльне правознавство : Навч. посіб. – Миколаїв, 2011. – 228 с.
71. Оборотов І. Г. Порівняльне правознавство: Навч. посіб. – Миколаїв, 2011. – 228с.

72. Общая теория прав человека / Ред. Е. А. Лукашева. – М. : Норма, 1996. – 610 с.
73. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 131 с.
74. Оніщенко Н. М. Розвиток соціальності сучасних держав і правових систем // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. – Вип. 14. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – С. 3–11.
75. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку : проблеми, реалії, перспективи : Монографія / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2008. – 320 с.
76. Оніщенко Н. М., Лошихин О. М. Правова, політична та економічна системи України (взаємозв'язок та взаємозумовленість) // Правова держава : Збірник наукових праць. – Вип. 20. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – С. 3–8.
77. Оніщенко Н. М., Пархоменко Н. М. Соціальний вимір правової системи : реалії та перспективи. – К. : Юридична думка, 2011. – 180 с.
78. Осаке К. Сравнительное правоведение в схемах: Общая и Особенная части: Учеб. – прак. пособие. – [2-е изд. перераб. и доп.]. – М.: Дело, 2002. – 464с.
79. Особливості конституційного статусу особи в арабських державах // Вісник Львівського університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://adhdportal.com/book_2041_chapter_37
80. Пархоменко Н. М. Джерела права : проблеми теорії та методології : Монографія. – К. : Юридична думка, 2008. – 336 с.
81. Петришин О. В. Верховенство права як принцип дії права // Українське право. – № 1 (19) : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Верховенство права : питання теорії і практики” (Київ, 5–6 грудня 2005 року). – К. : Фенікс, 2006. – С. 49–58.
82. Погорілко В., Малишко А. Правова система – система права – система законодавства суверенної України // Право України. – 1993. – № 9. – С. 10–14.
83. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні : Монографія / Кресіна І. О., Матвієнко А. С., Оніщенко Н. М., Перегула Є. В., Скрипнюк О. В., Балан С. В., Стойко О. М. ; За ред. І. О. Кресіної. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – 304 с.
84. Порівняльне правознавство : (теоретико-правове дослідження) : Монографія / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Фенікс, 2007. – 400 с.
85. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології : монографія / О. В. Кресін (кер. авт. кол.), Л. А. Луць, О. О. Мережко та ін. / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 3. – 256 с.
86. Порівняльне правознавство. Антологія української компаративістики XIX

- XX століть / За ред. О. В. Кресіна. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. – 414 с.
87. Порівняльне правознавство: (правові системи світу): Монографія/ за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.:Парламентське видавництво, 2008. – 488с.
88. Правова система України : історія, стан та перспективи : У 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – 728 с.
89. Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5т. – Х.: Право, 2008. – Т.1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України/ За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – 728с.
90. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / В. С. Журавський, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко; За заг. ред. В. С. Журавського. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 296 с.
91. Правові системи сучасності: Навчальний посібник для магістрів права/ Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К., 2012. – 492с.
92. Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики : Монографія : У 2 кн. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка (гол. редкол.) та ін. – Кн. 1 : Верховенство права як принцип правової системи : проблеми теорії / Відп. ред. Н. М. Оніщенко. – К. : Юридична думка, 2008. – 344 с.
93. Рейнстайн М. Предмет и задачи сравнительного правоведения // Очерки сравнительного права / Отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 87–103.
94. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира : Справочник. – М. : Юрид. лит., 1993. – 256 с.
95. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира : Справочник. – М. : Юрид. лит., 1993. – 256 с.
96. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира: Справочник. – М.:Юрид.лит., 1993. – 256с.
97. Романов А. К. Правовая система Англии : Учебное пособие. – [2-е изд., испр.]. – М. : Дело, 2002. – 343 с.
98. Саидов А. Х. Введение в основные правовые системы современности. – Ташкент : Фан, 1988. – 217 с.
99. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение : (основные правовые системы современности). – М. : Юристь, 2000. – 448 с.
100. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение и юридическая география мира. – М. : ИГПАН, 1993. – 148 с.
101. Саидов А. Х. Введение в основные правовые системы современности. – Ташкент, 1988. – 217с.
102. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение. – М.:Норма, 2006. – 368с.
103. Синюков В. Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию. – Саратов : Полиграфист, 1994. – 496 с.
104. Скаун О. Ф. Общее сравнительное правоведение : Основные типы

- (семьи) правовых систем мира : Учебник. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2008. – 464 с.
105. Скаун О. Ф. Общее сравнительное правоведение. Основные типы (семьи) правовых систем мира: Учеб. для студ. вузов – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 464с.
106. Скаун О. Ф. Общее сравнительное правоведение. Основные типы (семьи) правовых систем мира : Учебник. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2008. – 464 с.
107. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
108. Сунегін С. О. Теоретико-правова характеристика статичних та динамічних елементів в романо-германській правовій сім’ї : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2011. – 206 с.
109. Сюкияйнен Л. Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики. – М. : Наука, 1986. – 256 с.
110. Тарановский Ф. С. Сравнительное правоведение в конце XIX века. – Варшава, 1902. – 27 с.
111. Тарановський Ф. С. Сравнительное правоведение в конце XIX века. – Варшава, 1902. – 27с.
112. Тарахонич Т. І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права : особливості взаємодії // Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2010. – Вип. 50. – С. 11–17.
113. Тилле А. А., Швеков Г. В. Сравнительный метод в юридических дисциплинах. – [2-е изд., доп. и испр.]. – М. : Высшая школа, 1978. – 199 с.
114. Тимонин А. Н. О значении понятия “классическая форма” возникновения государства в теории происхождения государства // Российский юридический журнал. – 1995. – № 2 (6). – С. 52–61.
115. Тиунова Л. Б. Системные связи правовой действительности : Методология и теория. – СПб. : Питер, 1991. – 136 с.
116. Тихомиров А. Д. Философские проблемы правовой компаративистики. – К., 2009. – 32с.
117. Тихомиров А. Д. Юридическая компаративистика. Философские, теоретические и методологические проблемы. – К.: Знання, 2005. – 334с.
118. Тихомиров А. Д. Юридическая компаративистика. Философские, теоретические и методологические проблемы. – К. : Знання, 2005. – 334 с.
119. Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения. – М. : Норма, 1996. – 432 с.
120. Тімуш І. С. Інтегральний погляд на право : Монографія. – К. : Атіка, 2009. – 284 с.
121. Тюріна О. В. Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика): Навчальний посібник. – К.: КНТ: Видавчий дім «Скіф», 2008. – 145с.

- 122.Фумер Л. Мораль права / Пер. с англ. – К. : Сфера, 2004. – 144 с.
- 123.Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства: Європейські традиції. – [2-е вид.]. – Х.:Одіссей, 2006. – 624 с.
- 124.Хаусгопа М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні : Монографія. – Х. : Право, 2008. – 160 с.
- 125.Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2 т./ Пер. с нем. – М., 1998. – Т.1. – 480с.
- 126.Чурсин В. Д. Цикличность в правовой системе. – Ставрополь : Изд-во Ставроп. ун-та, 1998. – 97 с.
- 127.Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини. – К. : Реферат, 2002. – 344 с.
- 128.Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини. – К.:Реферат, 2002. – 344с.
- 129.Шемшученко Ю. С. Теоретичні та практичні проблеми розвитку правової системи України // Вибране. – К. : ТОВ “Вид-во “Юридична думка”, 2005. – 592 с.
- 130.Юридична енциклопедія: В 6 т. / Ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (гол.ред.кол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2004. – Т.1-6